

تنبلی؛ سدّ راه تولید

مریم سالاری مقدم

کار و تلاش از منظر اسلام جایگاه مقدس و والایی دارد. همچنین فرهنگ کار در سیره اهل بیت علیهم السلام از نمود ویژه‌ای برخوردار است به طوری که بر اساس روایات تاریخی، اغلب آنان در گرمای تابستان حجاز، به باغبانی و کشاورزی مشغول بوده‌اند.

وقتی سخن از کار و تلاش به میان می‌آید، موضوعی به نام تنبلی نیز مطرح می‌شود که باعث رخوت و سستی و فقدان انگیزه و عدم تلاش می‌شود. از این رو پرداختن به این بحث اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کند.

می‌دانیم که تولید یکی از سیاست‌ها و مقررات کلی اسلام در زمینه‌ی هدایت اقتصادی به شمار رفته و فعال‌ترین عامل درآمد و توسعه‌ی اقتصادی است که از مشارکت سرمایه و نیروی کار پدید می‌آید. به عبارت دیگر تولید در «ایجاد چیز سودمند» خلاصه شده و از به کارگیری دو نوع سرمایه‌ی خدادادی و اندوخته‌ی انسانی حاصل می‌شود. بخشی از سرمایه‌های خدادادی در وجود و توانمندی‌های بالفعل و بالقوه‌ی خود انسان متجلی است و بخشی دیگر در گوشه و کنار آفرینش و طبیعت در اختیار انسان قرار گرفته است (طاهری، ۱۳۹۱، ص ۵۸). بنابراین انسان‌ها باید با شناخت ظرفیت‌های وجودی خود به دنبال کار و تولید مولد باشند.

البته تولید و کارآفرینی موانع مهمی بر سر راه دارد. موانعی همچون فقدان سرمایه، وجود قوانین دست و پاگیر اداری، ناآشنایی با بازار کار، عدم یادگیری حرفه و فن خاص و... اما بی‌تردید تنبلی و کاهلی یکی از موانع مهم کارآفرینی و تولید محسوب می‌شود که انسان را از تلاش و کوشش برای ایجاد کسب و کار مناسب باز می‌دارد. تنبلی و سستی و رخوت در انسان موجب می‌شود تا انگیزه‌ی مناسب برای تولید در او شکل نگیرد. انسان‌های کارآفرین انسان‌های با انگیزه‌ای هستند که مدام در حال تلاش و یادگیری‌اند هرچند بارها شکست بخورند. مقام معظم رهبری ^(دام‌ظله) در این باره می‌فرمایند:

«ما باید فرهنگ کار و تولید و تلاش را ترویج کنیم؛ این روحیه‌ی نشستن و ثروت بادآورده را انتظار کشیدن باید از بین برود. این را نباید ترویج کنیم» (سخنرانی مقام معظم رهبری در تاریخ ۹۸/۲/۴).

در واقع تنبلی موجب می‌شود انسان در اولین شکست، از ادامه‌ی راه باز ماند و آن کار را پیگیری نکند. در صورتی که در شرح حال انسان‌های بزرگ آمده که بارها شکست خورده اما ناامید نشده و دوباره با تغییر ابزار و شیوه‌ها به موفقیت رسیده‌اند. پس عمل، هنگامی بارور و نتیجه‌بخش است که ادامه پیدا کند. عملی که زمانی شخص عامل به آن برخیزد و زمانی دیگر آن را فروگذارد، فایده‌ای برای او ندارد و تنها بر ناتوانی او می‌افزاید چرا که ترک عمل گاه به تنبلی و نومیدی می‌انجامد، همان گونه که ادامه دادن آن سبب شادی و شور و نیرو و تلاش می‌شود.

در این زمینه امیرالمؤمنین علیه السلام فرموده است: «من یعمل یزدد قوّه، من یقصر فی العمل یزدد فتره»؛ هر کس به کار برخیزد، نیرومندتر می‌شود و هر کس در کار کوتاهی کند، سستی او افزایش پیدا می‌کند (حکیمی، ۱۳۸۰، ج ۱، ص ۵۹۲).

و نیز: «سستی و تنبلی، آخرت را تباه می‌کند» (بروجردی، ۱۳۸۶، ق، ج ۲۲، ص ۱۵۹).

امام صادق علیه السلام نیز فرموده‌اند: «تنبلی و سستی، دشمن کار و عمل است» (همان).

افراد پرتلاش و با پشتکار در جهت انجام دادن هر چه بهتر امور می‌کوشند و از کار کردن برای رسیدن به هدف خود لذت می‌برند. آنان برای رسیدن به هدف، از موانع نمی‌هراسند، به سخنان بیهوده و مأیوس‌کننده‌ی اطرافیان اهمیت نداده و خستگی به خود راه نمی‌دهند و موانع اداری، سنگ‌اندازی‌ها، شکست‌های مکرر و... نمی‌تواند آنان را از رسیدن به هدف بازدارد.

اگر مردم کشوری خواهان شکوفایی اقتصاد و بهتر شدن وضعیت اقتصادی خود هستند، باید اینگونه باشند. همانگونه که برخی از کشورها همچون کُره با تکیه بر تولید داخلی و تلاش مضاعف، توانستند اقتصاد خود را سر و سامان داده و جزء کشورهای موفق دنیا در این زمینه باشند.

منابع

۱. بروجردی، آقاحسین؛ منابع فقه شیعه (ترجمه جامع أحادیث الشیعة)، تهران، فرهنگ سبز، ۱۳۸۶.
۲. حکیمی، محمدرضا و دیگران؛ الحیاء، ج ۱، ترجمه احمد آرام، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۰.
۳. سخنرانی مقام معظم رهبری در تاریخ ۹۸/۲/۴.
۴. طاهری، سید محمود؛ الزامات و ضرورت‌های تولید ملی، کار و سرمایه ایرانی، اشارات (مجموعه مقالات ویژه‌ی سال تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه‌ی ایرانی)، ۱۳۹۱.